Bladluis

Nieuwsbrief van de KNNV Alkmaar - Den Helder

twaalfde jaargang, nummer 3, november 2022

In deze Bladluis

Met nog een enkele excursie te gaan komt het paddenstoelenseizoen langzaam ten einde. Het was weer een bijzonder seizoen. Na de grote droogte kwam dan eindelijk de regen om de zwammen wakker te kussen. Veel foto's van paddenstoelen daarom in deze Bladluis. Meer over paddenstoelen te weten komen kan via de online lezingen van de Nederlandse Mycologische Vereniging, waarover verderop meer.

In deze nieuwsbrief verder informatie over de komende lezingen. Op 23 november een boeiende lezing over vleermuizen, door Jan Boshamer. Verder komt Evert Maarschall naar Den Helder, voor een lezing over de natuur in Nederland en Duitsland.

En er zijn weer nieuwe uitgaven van de KNNV Uitgeverij. Wat een prachtige boeken komen daar steeds uit!

Er is veel belangstelling voor de paddenstoelenexcursies

Prachtbeer gezien?

foto: Tom Damm

De afgelopen weken was er een kleine invasie van de prachtbeer. In de duinen, maar ook daarbuiten werden er tientallen gezien. Aangevoerd met de zuidenwind. De prachtbeer is een zeldzame nachtvlinder uit het Middellandse Zeegebied.

“Wat vertellen vleermuizen ons over onze directe leefomgeving?”
Een lezing door Jan Boshamer, georganiseerd door de KNNV afdeling Alkmaar-Den Helder op woensdagavond 23 november 20.00 uur in Wijkcentrum Overdie. Van Maerlantstraat 8-10. 1813 BH Alkmaar. Toegang gratis.

Jan Boshamer, natuurliefhebber en ecoloog, is een specialist op het gebied van de Nederlandse zoogdieren. Zijn grote liefde is al jarenlang de vleermuis. Op alle mogelijke manieren zet hij zich in voor de studie en de bescherming van deze bijzondere vliegende zoogdieren.

In de lezing wil ik graag iets vertellen over mijn fascinatie voor deze mysterieuze dieren. Behalve fascinerend vanwege hun verborgen nachtelijke levenswijze, blijken vleermuizen ook nog eens kritische gebruikers van hun leefomgeving te zijn. Hier botsen onze belangen en die van vleermuizen nog wel eens. Vooral waar het gaat om de aanwezigheid van vleermuizen in gebouwen, lopen we regelmatig tegen conflicten aan. Meerdere soorten zijn echte cultuurvolgers, ze maken graag gebruik van onderkomens die wij ze in onze gebouwen bieden. Vleermuizen kunnen individueel erg oud worden, daarnaast gebruiken ze hun onderkomens vaak jaren achter elkaar. Wat doen we met een gebouw waar vleermuizen in huizen, maar dat op de nominatie staat gesloopt of rigoureus verbouwd te gaan worden? Is het ter compensatie ophangen van een groot aantal zogenaamde vleermuiskasten dan een oplossing?

Lang geleden ben ik begonnen om met de z.g. bat-detector (een elektronisch hulpmiddel om de zeer hoge geluiden van vleermuizen te kunnen horen) te luisteren naar vleermuizen en al doende meer te weten te komen over nachtelijke levenswijze van deze dieren. Na verloop van tijd bleek ook dit apparaat niet zaligmakend voor een goed inzicht wat er zoal in de omgeving rondvliegt. Ik ben toen begonnen met het ophangen van speciale vleermuiskasten in verschillende gebieden in de Kop van Noord Holland. Dit leverde boven verwachting snel resultaat op. Aan de hand van een PowerPoint presentatie wil ik iets te kunnen laten zien over deze fantastische dieren.

Van de KNNV Uitgeverij:

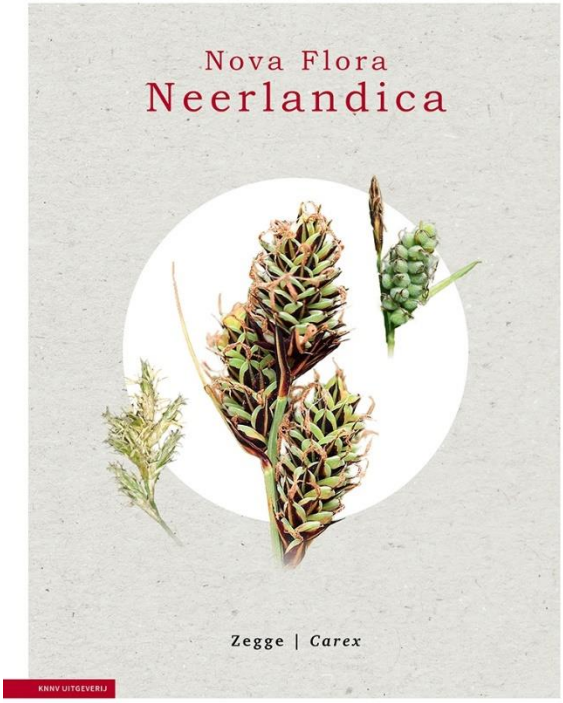

Nova Flora Neerlandica deel 2
Zegge | Carex
Auteur(s): Jacob Koopman, Frits van Beusekom, Harry Waltje, Erik Simons

Druk: 2022, druk 1
Pagina's: 178 p.
Formaat: 21 x 27 cm
Uitvoering: gebonden, full colour
Verschijningsjaar: 2022

Verwacht rond 2 december 2022 - Het plantengeslacht Carex - Zegge, behorende tot de familie der Cyperaceae, is het grootste genus in ons land. Zeggen zijn belangrijke indicatorsoorten in natuurbeheer. Aan de andere kant zijn het voor veel botanici lastige soorten om te determineren. Allereerst omdat het er zo veel zijn, ten tweede omdat veel soorten op elkaar lijken en ten derde omdat hybriden tussen soorten relatief veel voorkomen.

In dit tweede deel van de Nova Flora Neerlandica geven de auteurs eerst een overzicht van de geschiedenis der caricologie in ons land. Vervolgens worden alle 73 ooit in ons land in het wild gevonden soorten, inclusief twaalf ingevoerde (adventieve) soorten en één uitgestorven soort, uitvoerig behandeld, evenals alle tot nog toe bekende hybriden, 33 in totaal. De schitterende kleurenfoto’s geven de soorten een gezicht.

De natuur hield ons een tijd in spanning: zouden de paddenstoelen dit jaar wel boven de grond komen? Gelukkig kwam het helemaal goed. Opeens kwamen ze tevoorschijn, in allerlei vormen en kleuren.

Lezing in Den Helder door Evert Maarschall: Natuur in Nederland en Duitsland
Zaterdagmiddag 26 november. Lezing door Evert Maarschall: Natuur in Nederland deel II, gevolgd door “Tussen Elbe en Oder”.

Deze lezing vindt plaats in bezoekerscentrum “De Helderse Vallei”.
Adres: De Helderse Vallei 9-11, 1783 DA Den Helder. Aanvang 13:30 uur.
Coördinator: Tineke Broersen cabroersen@gmail.com

Voor de pauze bezoeken we een aantal natuurgebieden in het oosten van Nederland zoals het Dwingelderveld, de Drentse Aa en het Springendal om een aantal plantensoorten te bekijken die hier in Noord-Holland niet voorkomen. We zoeken o.a. de groeiplaatsen op van wolverlei, beenbreek en de zeer zeldzame Zweedse kornoelje. Met een beetje geluk komen we dan ook de adder tegen. Na de pauze gaan we oostwaarts om een kijkje te nemen bij onze buren. Vooral in het voormalige grensgebied tussen Oost- en West-Duitsland en het gebied tussen de Elbe en de Oder is nog natuur te vinden met soorten die in Nederland of zeer zeldzaam of geheel verdwenen zijn zoals o.s. het paapje, de ortolaan en de kraanvogel.

foto kraanvogels, Evert Maarschall

Landelijke dag SOVON
Tijdens de Landelijke Dag kun je een inspirerend programma verwachten met lezingen van goede sprekers. Dit jaar hebben we speciale aandacht voor soortgericht onderzoek en vogelgriep en is er een parallelprogramma's van de Nederlandse Ornithologische Unie over verstoring.

De dag is van 10.00 - 17.00 in De Reehorst in Ede. Deze locatie ligt op loopafstand van station Ede-Wageningen. Ook is er voldoende parkeergelegenheid. Meer informatie op: https://www.sovon.nl/over-sovon/landelijke-dag

FLORON-dag
Op zaterdag 10 december organiseren FLORON en de KNNV van 10:00 - 16:30 uur het grootste botanische evenement van Nederland: de FLORON-dag / KNNV botanische dag. Deze lezingendag vindt plaats in het Linneausgebouw in Nijmegen. Aanmelden is verplicht voor iedereen die fysiek aanwezig is op de FLORON-dag in Nijmegen. Het programma is bekend! Meer informatie op: https://www.floron.nl/actueel/floron-dag

Voor de thuisblijvers
Dit jaar is het voor het eerst mogelijk om ook digitaal live mee te kijken. Houd hiervoor deze website in de gaten. Enkele dagen voor de FLORON-dag worden de links hierop geplaatst. Thuisblijvers hoeven zich niet aan te melden voor de FLORON-dag.

Van de KNNV Uitgeverij

Vuurvlieg, mier en vlinder
Het verborgen leven van insecten

Auteur(s): Petra Vijncke
Druk: 2022, druk 1
Pagina's: 336 p
Formaat: 13,5 x 21,5 cm
Uitvoering: paperback, zwart-wit met kleurenkaternen
Verschijningsjaar: 2022

Ze zijn overal, ze zijn vaak bijzonder mooi en ze houden er fascinerende, verborgen leefwijzen op na: insecten. Dit boek neemt je mee in de wereld van zespotigen in de Lage Landen en legt al hun geheimen bloot. Van eitje tot volwassen dier, van flirten tot ontpoppen; Vuurvlieg, mier en vlinder onthult hoe insecten leven en overleven. Over sluipmoordenaars, camouflagemeesters en casanova's onder de insecten; je ontdekt het in dit boek.
'Vuurvlieg, mier en vlinder' is een goed startpunt voor iedereen die meer wil weten over zespotigen of die recent gepassioneerd raakte. Op begrijpelijke wijze en met veel voorbeelden ontrafelt Petra Vijncke de mysteries van deze kleine wezentjes. Waarom gaan insecten zo hard achteruit en wat kan jij daaraan doen? Hoe begin je aan het op naam brengen van zespotigen? Ook dat komt in dit boek aan bod.

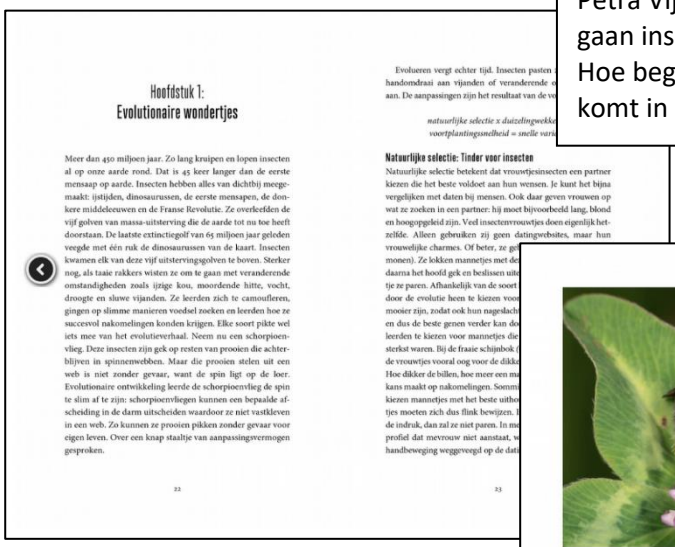
Hoofdstuk 1:
Evolutionaire wondertjes

Meer dan 450 miljoen jaar. Zo lang kruipen en lopen insecten al op onze aarde rond. Dat is 45 keer langer dan de eerste mensaap op aarde. Insecten hebben alles van dichtbij meegemaakt: ijstijden, dinosaurussen, de eerste mensapen, de donkere middeleeuwen en de Franse Revolutie. Ze overleefden de vijf golven van massa-uitsterving die de aarde tot nu toe heeft doorstaan. De laatste extinctiegolf van 65 miljoen jaar geleden veegde met één ruk de dinosaurussen van de kaart. Insecten kwamen elk van deze vijf uitsterving sgolven te boven. Sterker nog, als taaie rakkers wisten ze om te gaan met veranderende omstandigheden zoals ijzige kou, moordende hitte, vocht, droogte en sluwe vijanden. Ze leerden zich te camoufleren, gingen op slimme manieren voedsel zoeken en leerden hoe ze succesvol nakomelingen konden krijgen. Elke soort pikte wel iets mee van het evolutieverhaal. Neem nu een schorpioenvlieg. Deze insecten zijn gek op resten van prooien die achterblijven in spinnenwebben. Maar die prooien stelen uit een web is niet zonder gevaar, want de spin ligt op de loer. Evolutionaire ontwikkeling leerde de schorpioenvlieg de spin te slim af te zijn: schorpioenvliegen kunnen een bepaalde afscheiding in de darm uitscheiden waardoor ze niet vastkleven in een web. Zo kunnen ze prooien pikken zonder gevaar voor eigen leven. Over een knap staaltje van aanpassingsvermogen gesproken.

Evolueren vergt echter tijd. Insecten pasten
handomdraai aan vijanden of veranderende
aan. De aanpassingen zijn het resultaat van de

natuurlijke selectie x duizelingwekk
voortplantingssnelheid = snelle var

Natuurlijke selectie: Tinder voor insecten
Natuurlijke selectie betekent dat vrouwtjesinsecten een partner kiezen die het beste voldoet aan hun wensen. Je kunt het bijna vergelijken met daten bij mensen. Ook daar geven vrouwen op wat ze zoeken in een partner: hij moet bijvoorbeeld lang, blond en hoogopgeleid zijn. Veel insectenvrouwtjes doen eigenlijk hetzelfde. Alleen gebruiken zij geen datingwebsites, maar hun vrouwelijke charmes. Of beter, ze ge
mooien). Ze lokken mannetjes met de
daarna het hoofd gek en beslissen uite
tje ze paren. Afhankelijk van de soort
door de evolutie heen te kiezen voo
mooier zijn, zodat ook hun nageslach
en dus de beste genen verder kan do
leerden te kiezen voor mannetjes die
sterkst waren. Bij de fraaie schijnbok
de vrouwtjes vooral oog voor de dikke
Hoe dikker de billen, hoe meer een ma
kans maakt op nakomelingen. Somm
kiezen mannetjes met het beste uithou
tjes moeten zich dus flink bewijzen.
de indruk, dan zal ze niet paren. In me
profiel dat mevrouw niet aanstaat, w
handbeweging weggeveegd op de dat

22 23

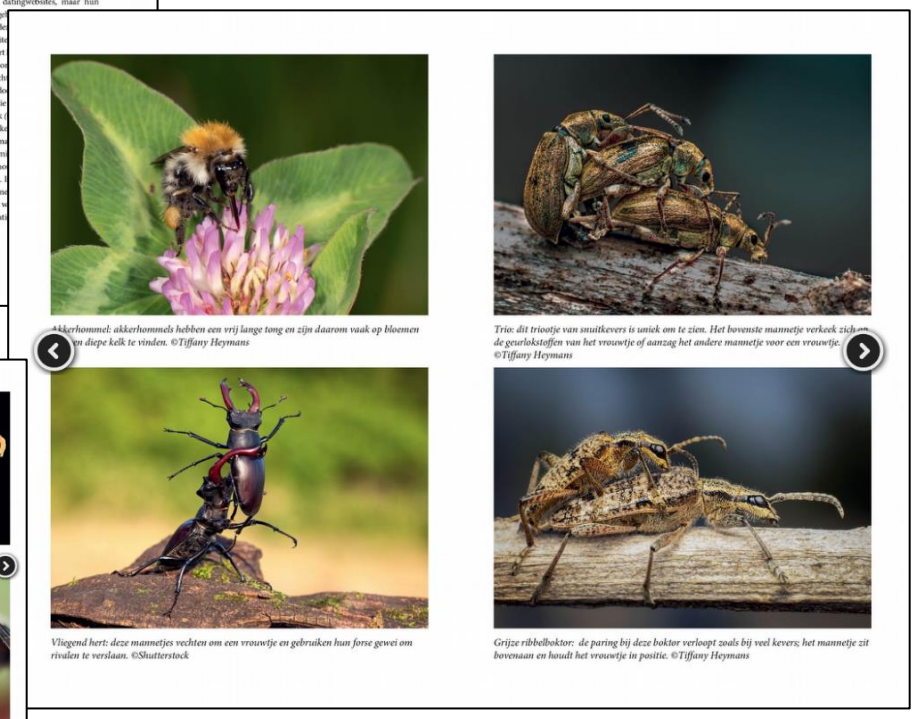
Akkerhommel: akkerhommels hebben een vrij lange tong en zijn daarom vaak op bloemen met een diepe kelk te vinden. ©Tiffany Heymans

Trio: dit triootje van snuitkevers is uniek om te zien. Het bovenste mannetje verkeek zich op de geurlokstoffen van het vrouwtje of aanzag het andere mannetje voor een vrouwtje. ©Tiffany Heymans

Vliegend hert: deze mannetjes vechten om een vrouwtje en gebruiken hun forse gewei om rivalen te verslaan. ©Shutterstock

Grijze ribbelboktor: de paring bij deze boktor verloopt zoals bij veel kevers; het mannetje zit bovenaan en houdt het vrouwtje in positie. ©Tiffany Heymans

Gezelschap: nog een van onze meeste enthousiast insecten en vaak te zien in de buurt van bijenhotels. De larve parasiteert onder anderen op bijenmoerkist. ©Tiffany Heymans

De kop van een mier met gekniekte antennes en zeer gewelige haartjes (setae). ©Shutterstock

Facetogen libel: de facetogen van een libel telleen heel veel emmatidia en registreren bliksemsnel beweging. ©Shutterstock

In het Heilooërbos is het in de herfst altijd een paddenstoelenfeest. Voor zo'n grote boleet gaat zelfs excursieleider Martijn Oud door de knieën.

Online paddenstoelenlezingen terugkijken.
De Nederlandse Mycologische Vereniging organiseerde afgelopen herfst weer een aantal interessante lezingen over paddenstoelen:
24 oktober 2022: Stikstofdepositie en paddenstoelen door Thom Kuyper
10 oktober 2022: Het hoe en wat van paddenstoelensporen door Else Vellinga
26 september 2022: Hoe herken en determineer ik een vezelkop? door Thom Kuyper
12 september 2022: Het Meetnet Bospaddenstoelen door Inge Somhorst

De lezingen zijn terug te zien op: https://www.mycologen.nl/onderzoek/educatie/online-lezingen/

Tijdens de paddenstoelenexcursie op de dijken van Wieringen werden weer prachtige wasplaten, knots- en koraalzwammen gevonden.

Meer informatie over aardtongen

Op het Forum van Waarneming.nl zijn veel links te vinden naar websites met meer informatie over soortgroepen. Het is leuk om af en toe wat aan te klikken om te zien wat er tevoorschijn komt. Onder de links bij de paddenstoelen vond ik een link naar een fraaie uitgave van Kees Roobeek uit 2009 over aardtongen. Kees heeft uitgebreid onderzoek gedaan naar de aardtongen van de duinen van Noord-Kennemerland. Hij heeft hiervoor maar liefst 1.200 vondsten onderzocht. Dit heeft een vracht aan informatie opgeleverd. Er wordt ingegaan op de verspreiding en ecologie van de aardtongen en op de onderscheidende kenmerken. Duidelijke foto's van de sporen helpen hierbij. Het is beslist de moeite waard om het rapport eens door te nemen wanneer je op zoek bent naar mee informatie over aardtongen. De uitgave is (gratis) te vinden op:
https://www.mycologen.nl/downloads/Aardtongen.pdf

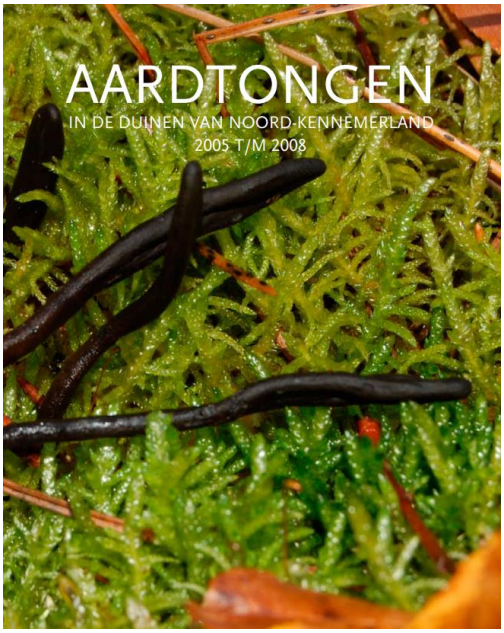

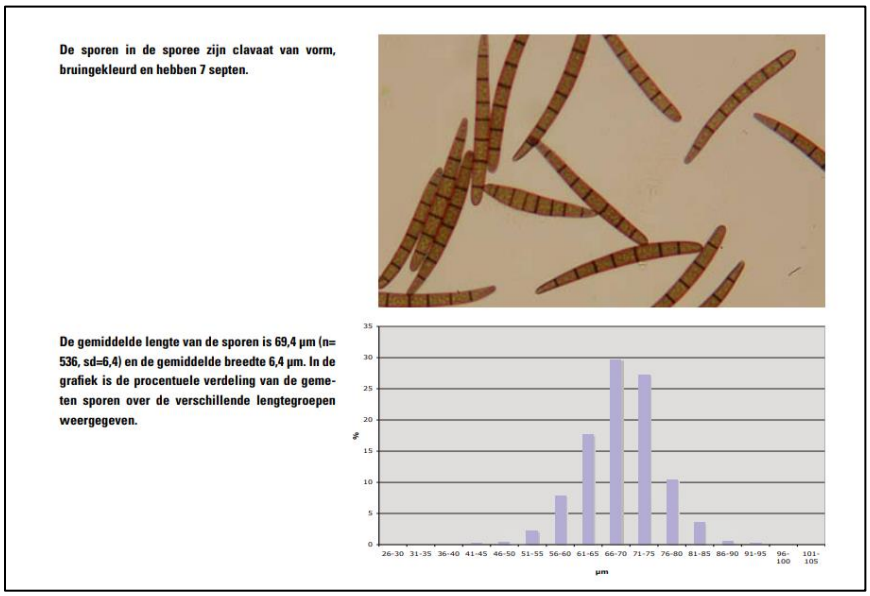

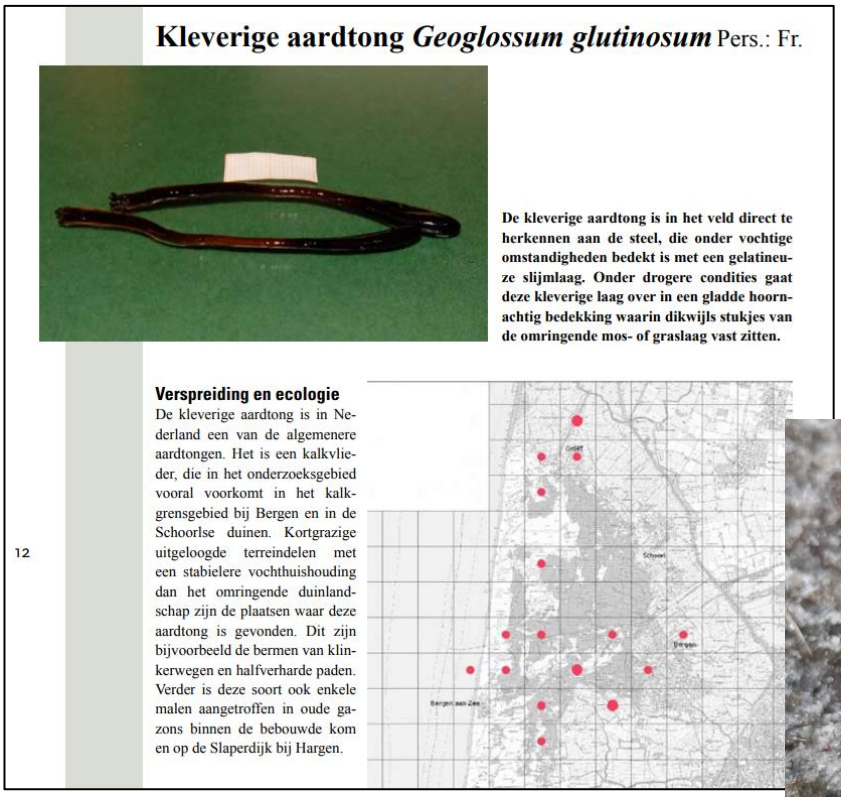

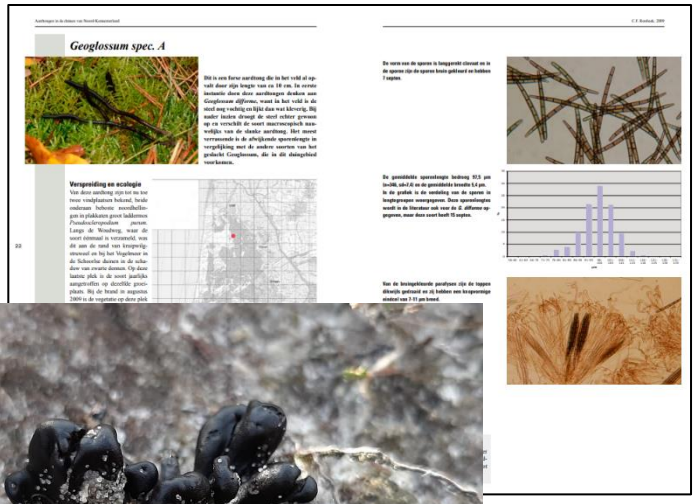

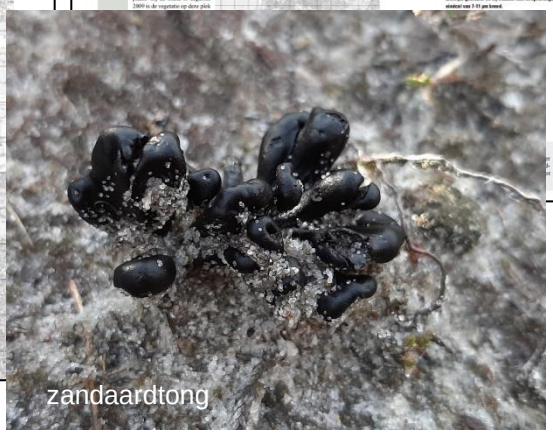

Lezingen Vogelwerkgroep Alkmaar e.o.
Er komen dit jaar nog twee boeiende lezingen. De lezingen worden gegeven in Buurthuis de Wachter, Oudorperdijkje 65, 1821 AP.

Scholeksters gaan het dak op!, 9 november: Rafael Mating
In 20 jaar tijd is het aantal broedende Scholeksters in ons land meer dan gehalveerd. De afname lijkt nog lang niet ten einde. In mijn verhaal over de Scholeksters neem ik jullie mee in de geschiedenis van deze eigenzinnige vogel. Drie broedseizoenen heb ik onderzoek mogen doen naar Scholeksters op Ameland. Nu het in de traditionele broedgebieden nauwelijks lukt om jongen groot te brengen is de hoop gevestigd op de stad. Lukt het ze daar wel om voldoende jongen vliegvlug te krijgen en zal de Scholekster over een paar decennia vooral bekend staan als stadsvogel?

Suriname, 14 december: Pierre van der Wielen
De afgelopen 20 jaar hebben Alma en Pierre grote delen van Zuid Amerika bezocht op zoek naar vogels en zoogdieren. Maar de noordwestelijke hoek, het Guyana plateau met veel leuke endemen, hadden ze nog nooit bezocht. Ze verbleven drie weken in Suriname met een lokale gids. De reis was vooral gericht op lekker vogelen en veel zien. Verwacht dus geen beeldvullende plaatjes maar meer een indruk hoe je de beesten zelf zou zien in het bos.

Activiteiten werkgroepen

Paddenstoelenwerkgroep ”De Noordkop”.

Telefonisch opgeven voor een excursie op de vrijdagavond voor de excursiedag tussen 18:00 en 20:00 (Mobiel 0629299052) Coördinator: Martijn Oud, mnaj.oud@ziggo.nl

Zaterdag 12 november. Excursie **Zwanenwater**. NEM excursie. Op zoek naar de paddenstoelen van de zeereep in het kader van de NEM. Op de terugweg lopen we langs de oeverzones van het tweede meer op zoek naar allerlei moeraspaddenstoelen en bezoeken daarna nog een beroemd duingrasland vanwege de bijzondere wasplaten die er voorkomen. Verzamelen om 10:30 uur aan de hoofdingang van het Zwanenwater aan de Zuid schinkeldijk te Callantsoog. Telefonisch opgeven op de vrijdagavond voor de excursie tussen 18:00 en 20:00. Mobiel 0629299052

Zaterdag 19 november. Excursie naar de **Oude kleidijken van de Harger- en Pettemerpolder**. We gaan op zoek naar graslandpaddenstoelen zoals de Grootsporige champignon, Ridderwasplaat en Bruine trechtersatijnzwam. Vertrek om 11:00 uur vanaf restaurant de Bokkensprong of om 10:30 vanaf de noordkant van station Alkmaar centraal. Telefonisch opgeven op de vrijdagavond voor de excursie tussen 18:00 en 20:00. Mobiel 0629299052

Strandwerkgroep

Deelnemers die mee willen rijden kunnen zich aanmelden bij W. Kerkhof. We verzamelen daarvoor op het parkeerterrein aan de zuidkant van station Alkmaar-Noord.

Zondag 11-december Huisduinen, 13.00-15.00, vertrek station Alkmaar-Noord 12.00, of 13.00 Strandslag Duinoord. Aanmelden verplicht.
Aanmelden kan bij Wilbert Kerkhof tel. 0616642993 e-mail: kerkhof01@hetnet.nl

Plantenwerkgroep

De Plantenwerkgroep is weer in winterrust. Vanaf mei volgend jaar zijn er weer plantenexcursies.
Meer informatie bij Pieter Korstanje, tel. 072-5622278, f2hheipie@hetnet.nl

De Mossenwerkgroep
De Mossenwerkgroep is in het winterhalfjaar actief. Er komen weer een aantal excursies. Deze worden soms kort van tevoren gepland en komen op de website.

Mossenexcursie vrijdagmiddag 11 november, 13.00 uur, vertrek **parkeerplaats Oldenborgweg**
We brengen weer een bezoek aan het duingebied. Deze keer vanaf de parkeerplaats Oldenborgweg, bij Egmond. Het duingebied is hier divers, met veel open duin en ook wat bosschages.
Meer informatie bij Pieter Korstanje, tel. 072-5622278, f2hheipie@hetnet.nl

De Dinsdaggroep
Coördinator: Jannie Nijman, tel. 072 - 5615605, e-mailadres: j.nijman66@upcmail.nl
De dinsdaggroep start in principe om 13.30 uur. Sommige excursies kosten geld, dan staat dat vermeld. Het is handig om een duinkaart van het PWN-gebied aan te schaffen/mee te nemen. Autobezitters die mensen mee willen nemen, graag even melden via de mail.

November 2022
22/11 Groet, parkeerplaats bij restaurant 'De Bokkensprong'.
29/11 Bakkum, Heerenweg, duiningang 'Noorderstraat'.

December 2022
06/12 Hargen aan Zee, parkeerplaats.
13/12 IJmuiden, Noordpier, start eind van de parkeerplaats dichtbij het strand.
20/12 Groet, start bij het Witte Kerkje aldaar.

Voor informatie over de Dinsdaggroep: mail naar Jannie Nijman, j.nijman66@upcmail.nl

De Woensdaggroep
De excursies beginnen om 13.30 uur tenzij anders vermeld, einde ± 16.30 uur. Informatie: Marian van der Laan 072-5095345, tel. tijdens excursies 06 42 58 69 95, mail: mavdlaan@gmail.com Zie ook de website voor actuele informatie: www.knnv.nl/alkmaar/woensdaggroep. N.B.: Op dit moment is de Woensdaggroep vol.

De IJsvogelwerkgroep
De IJsvogelwerkgroep knapt broedwanden op en monitoort het gebruik ervan. Meer informatie bij Rutger Polder (ook voor het doorgeven van waarnemingen) 06 23181433, 1815jk232@hetnet.nl.
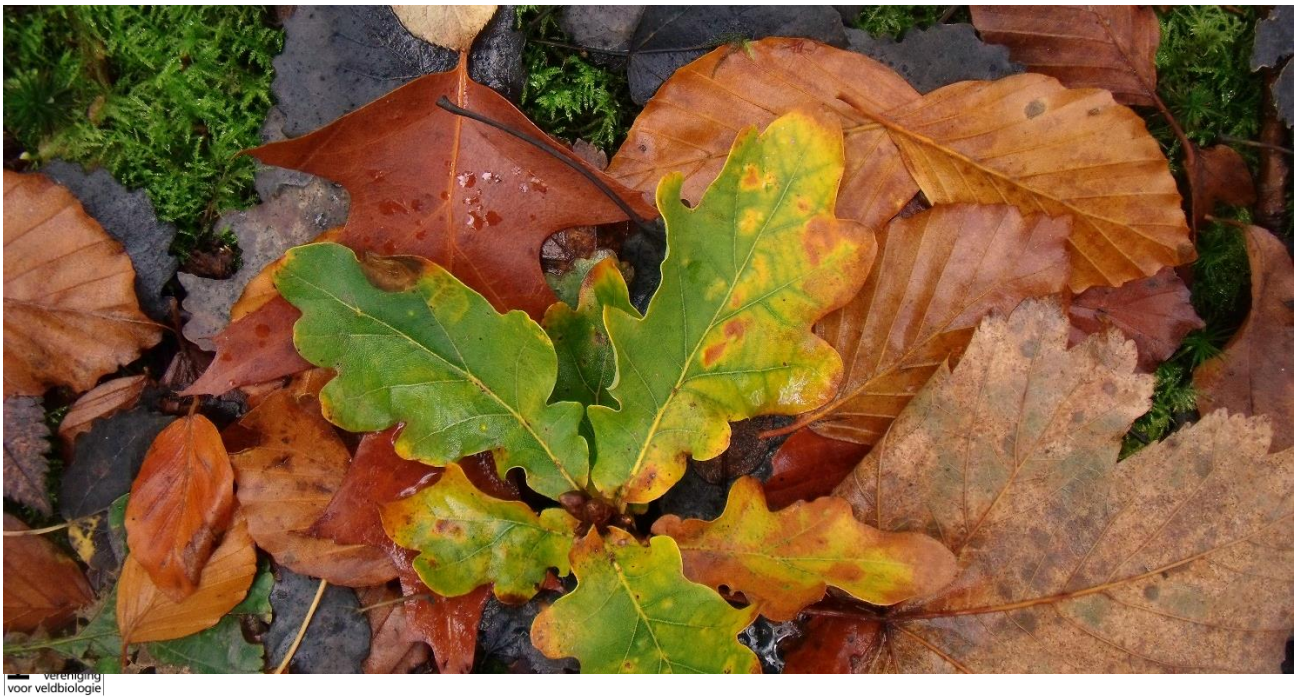
Kopij Bladluis
Kopij voor de volgende Bladluis kan naar Pieter Korstanje: vbs@regioalkmaar.knnv.nl.